

KÉRDŐJELEK AZ ÉLET ÚTJÁNAK ELEJÉN.

1.

Rossz éjszakákon, amikor az ablak mögött a szél kintornája nyöszörög és benn, a szobában, megroppan az öreg bútor: — nagyon a paplan alá kell bújni és csöndesen szepegni, mert kihez forduljon segítségért a kisfiú?

A látható világgal szembe lehet állni: dacosan mosolyogva és abban a szent hitben, hogy minden csak „*miattam*“ történik, tehát semmi nem lehet „*rám nézve*“ veszedelmes, — hanem az éjszaka nyöszörgő titkai érthetetlenek. Mért nem roppan az a bútor nappal, amikor teljes világosságban áll előtte és mért nem sír fájdalmasan a szél akkor is, amikor látni lehet az ablak mögött a fák hajladozását? És mi az a nappal és mi az az éjszaka? Honnan jön ez a fekete víz, vagy fekete felhő, honnan jön elő, pontosan és mindig egyforma időközökben, hogy elöntsön és betakarjon mindent? És hová bújik el a nap aranygolyója, hová tűnik a fény és hová lesz a nappal ezer-árnyalatú, csodás színjátéka?

Nincs semmi baj, ha addig el tud aludni, amíg Maris néni eloltja a lámpát és kimegy a szobából. De ha ez nem sikerül, vagy ha éjszaka felriad és érzi, hogy ráborul a borzalmas, fullasztó, fekete lepedő, mikor a paplan is elég volna takarónak! Nappal könnyű azt mondani: ostoba vagy, mért vacogsz az éjszakától? — de az éj megállott, halálos csöndjében minden okoskodás hiábavaló, mert az ablak mögött a szél kintornája nyöszörög és benn, a szobában, megroppan az öreg bútor...

Mért sír éjjel az öreg bútor, amikor nappal egyetlen hangja nincsen? Mért sír a szekrény, amikor fából van és nem élő valami? Vagy talán ezt is csak azért mondják neki, hogy — becsapják? És a szekrény is él, mint ahogy élt régen: fa-korában, — és most a fájdalmait panaszolja el, a fájdalmakat, amiket az asztalos gyalújától szenvedett? Igen, a szekrény él és örökké élni fog, mert halál — nincsen! A halált csak a nagyok találták ki, hogy megijesszék vele. A szekrény is él, szenved és nyöszörög, mert a fejszére, a fűrészre és a gyalúra emlékezik, amelyek szétmarcangolták eleven, érző testét, hogy szekrénné alakítsák át. És a szék is él, az ágy is, meg az ablak fái is azért sírnak, mert nem bírják fájdalmukat magukba fojtani. És hátha a kövek, meg a téglák is élnek? És a falakban millió élet vergődik, örökös rabságra kárhoztatva? Talán nem is a szél kintornája nyöszörög, hanem a falak jajveszékelnek. A falak, amelyek éjszaka élnek és nappal ámodnak és azért nem hallani nappal a panaszaitkat...

Rossz éjszakákon jól a paplan alá kell bújni és befúrni a fejet a párna közé, hogy ne hallja az éj végtelen, fájdalmas síránkozását. A nagy falóra vidáman ketyeg, mintha azt muzsikálná neki: a-lud-ni... a-lud-ni... Ő az egyetlen vigasztaló, az egyetlen jóbarát az éjszaka halálos csöndjében, amelyben millió élet végtelen siráma fuldoklik a fekete takaró alatt...

2.

Néhány nap óta kétszeresen keservesek az éjszakák. Most benn van a szobában Maris néni is és a lámpa állandóan ég. Maris néni ágyát beállították a Gabi ágya végéhez. Ez pedig azért történt, mert Gabi — beteg. Ő ugyan nem hiszi el, hogy Gabi beteg, de apa elhitte neki. Gabi beesapta apát és apa megparancsolta Maris néninek, hogy mindig a gyerekszobában legyen, hátha szüksége van Gabinak valamire. Gabi, persze, kihasználja ezt és egész éjszaka nyugösködik, meg követelözik! Sír, cukrot kér, limonádét akar, mert neki most éjszaka is szabad beszélnie. Most senki nem szól rá, hogy az esti imádság után már nem szabad beszélni, mert a jó Istenkét bántja meg vele. Gabinak, persze, könnyü éjjel fenn lenni és mindenfélével zaklatni Maris nénit, mert Gabi néhány nap óta egyáltalán nem kel föl az ágyból és nappal pótolja azt az alvást, amit éjszaka elmulaszt. De mit csináljon ő, aki minden reggel felkel és egész nap játszadozik? Ő nem alhatik nappal, de éjjel sem alhatik, mert Gabi miatt nem lehet!

Legközelebb majd ő is azt fogja mondani, hogy — beteg. Ha Gabinak szabad, akkor neki is szabad. Ha Gabinak elhiszik, akkor neki is el fogják hinni. És ha Gabi kaphat mindenfélét, amit csak megkíván, akkor ő is fog kapni!

Különbben ő már semmit se bánna, csak aludhatnék éjszaka! Csak ne égne folyton a lámpa és Gabi ne sírna olyan sokszor! Ne sírna, mert valahányszor belekezd: őt is felébreszti. Ő pedig nem alhatik nappal, mint Gabi. Neki éjszaka kell aludnia, hát Gabi hagyja őt aludni!

Aztán meg, eddig azt hitte, hogy — ha ég a lámpa — akkor nem kell a takaró alá bújni. Akkor nincs fekete víz, vagy fekete felhő a szobában, akkor nem roppan a régi bútor és nem nyöszörög az ablak mögött a szél kintornája... Nem igaz! Mindez akkor is megvan, ha a lámpa ég, a bútorok, a falak, minden éppúgy sír és ráadásul még Gabi is sír, ami ilyenkor rettenetes! Ő ugyan jól tudja, hogy Gabi csak azért sír, hogy csokoládét kapjon. Vagy — talán — Gabi igazán sír? Igazán fáj valamije és igazán beteg? De hisz akkor — —

3.

Messziről, a nagy hegyek közül meleg üzenet jött, hogy vége már a télnek. A kertben, a fák fekete gallyain, már nem szikrázott hópalást. A sovány, meztelen fák fázósan dideregtek a hűvös tavaszban és az ágak végén apró zöld könnyecsek buggyantak ki. Talán azért, mert fáztak szegény fák, elveszítvén meleg hópalástjukat, vagy talán örömben, hogy a tavaszi nap néha sápadtan rájuk mosolyog? A hó eltűnt és szürke, szomorú sár fénylett az utcákon. Nincs vigasztalanabb valami a tavasz első napjainál. Végtelen szomorúság mindenütt: földön, háztetőkön, fák meztelen ágain, végtelen bánat, hogy elmúlt a tél fehér pompája és még nem lehet felölteni a tavasz tarka köntösét, amelynek csodás színei fogják felváltani a tél egyszínű csillogását. Már nincs: ezüstös fehér és még nincs: zöld, rózsaszín, piros, sárga és a többi. Csak szürke szomorúság van: sár a földön, vizes feketeség a tetőkön, bánatos sírás a bádogcsatornáknak és fekete, sovány fák, amint meztelenségükben dideregnek...

Senki nincs a szobában. Gabi fekszik és őt most egészen magára hagyják. Mit csinálhat egyedül? Játszani nem érdemes. A képeskönyveket

már mind átnézte. Senkivel nem beszélhet. Hát odaáll az ablakba és kibámul.

Eső, sár, szomorúság, — és egy nehéz szekér, melyet két sovány ló alig bír továbbcipelni. A kocsis kiabál és veri a szegény állatokat. Mért veri a két szerencsétlen állatot?!... Meg kellene mondani apának. Majd összeszidná és megbüntetné a kocsist! Hisz az a két szegény pára nem bírja el a nehéz szekeret!...

Ej, az ablakon kinézni sem érdemes!...

Nyílik az ajtó.

A doktor bácsi jön keresztül a szobán, apával. Gabihoz mennek be. Öt észre sem veszik.

Elgondolkozik. A doktor bácsi azért van, hogy a betegeket meggyógyítsa. De ha van doktor bácsi, akkor betegnek is kell lennie! Hát akkor — igazán van betegség? És Gabi — igazán beteg?

Nem törli tovább a fejét ezen, úgysem tudná eldönteni. Különben majd megmondja neki Gabi, ha felkel az ágyból. Gabi nem nagy, Gabi nem tud komédiázni, hát majd megmondja őszintén neki.

De — ha Gabi igazán beteg — ő arról sem tehet!

Sétálni mentek, Maris néniel, az uszoda felé. Apa engedte meg. Szépen, rendesen sétálgattak és vidáman beszélgettek, amíg a Játszótérre nem értek. Mindig a jó úton haladtak, ahol nem volt sár. A cipőjük olyan tiszta volt, mint amikor otthonról elindultak. Maris néni meg is dicsérte őket, hogy most milyen jó gyerekek.

A Játszótér üres volt. Nagy tócsák fénylettek rajta, sűrűn, majdnem egészen egymás mellett.

Maris néni éppen azt mondta nekik:

— Gyerekek, megfordulni!... Megyünk haza. Nemsokára este lesz.

Ő meg is fordult. Gabi azonban egyszerre elugrott mellőle és beszaladt a Játszótérre. Igaz, hogy átugrált a tócsákat, de a lába mégis mélyen belesüppedt a hideg sárba. Úgy tett, mintha nem hallaná, hogy mit mond Maris néni. Szaladt-szaladt, mind beljebb és beljebb a Játszótéren, átugrált a pocsolyákat, néha beléjük is lépett, ilyenkor a vizet magasra fröcskölte és egyre azt kiabálta:

— Bandi, fogj meg!... Bandi, ugy-e nem tudsz megfogni?!

Maris néni rémüldözve nézett utána:

— Gabi, visszajönni! Micsoda rendetlenkedés ez! Megmondom apukának, megállj!

De Gabi a fülebotját se mozgatta. Úgy látszik, tetszett neki ez a játék, ez az ugrádozás a Játszótéren, a pocsolyák közt és bele a pocsolyákba, és egyre csak ezt kiabálta:

— Ugy-e, nem tudsz megfogni?!... Ugy-e nem tudsz megfogni?!

Amikor aztán mégis visszajött hozzájuk, mert megelégette a játékot: piros volt az arca, szinte lángolt és csuromvíz volt a cipője, a harisnyája, sőt a nadrágja is. Maris néni rémülten ragadta meg a kezét és sietve cipelte hazafelé:

— Megállj, te rossz gyerek!... Ilyet csinálni! Megmondom apának és ki fogsz kapni!... De ez még nem elég! Beteg leszel!... Így jár az, aki engedetlen!

Most már elszállott a Gabi jókedve. Félt apától, a büntetéstől és fázott is, mert hideg szél kezdett fújni. A ruhája olyan nedves volt, hogy

szinte facsarni lehetett volna belőle a vizet. Szepegve követte a Maris nénit, aki oly gyorsan ráncigálta maga után, hogy ő is csak futva bírta beérni rohanásukat.

Nem tudja, hogy kikapott-e Gabi apától, vagy nem. Csak arra emlékszik, hogy Gabit azonnal ágyba dugták, mert nagyon piros volt az arca és nagyon köhögött. Maris néni pedig már azon az éjszakán bejött a gyerekszobába aludni...

Most jön vissza a doktor bácsi apával együtt.

Mind a ketten nagyon komolyak és szomorúak. Apa kérdően néz a doktor bácsira.

— Tüdőgyulladás... Nem tudom, kibírja-e? — mondja a doktor bácsi.

Apa szemébe könny szökik.

— Délután megint eljövök... Bízunk a fiatal szervezetben. Csak az segíthet!

Kimentek. Öt észre sem vették...

Tüdőgyulladás: — ezt mondta a doktor bácsi és apa nagyon szomorú volt... De hisz akkor Gabi igazán beteg! Mert az nem lehet, hogy az ő becsapására találták ki a — tüdőgyulladást! A doktor bácsi nem is tudta, hogy ő itt van, a szobában. És apa sem tudta. Észre sem vették őt... Hát akkor Gabi igazán beteg?

Ezen az estén egyedül maradt a gyerekszobában, mert Gabi ágyát átvitték apáék hálószobájába. Egyedül volt, nem zavarta most a Gabi sírása, — és mégsem tudott aludni. Folyton az járt az eszében: tüdőgyulladás...

Mi lehet az?

4.

Másnap reggel nem volt szabad Gabihoz bemennie.

Azt mondták neki, hogy csak játsszék szépen a nagyszobában, mert Gabi alszik és nem szabad felébreszteni. Hát mégis úgy van, ahogy ő gondolta: Gabi nappal alszik és azért van kedve éjszaka sírni. De hátha nem is csokoládéért sír éjjel, hanem amiatt, mert — tüdőgyulladása van!

Estefelé azt mondta neki Maris néni, hogy jöjjön be Gabihoz. Most ébren van, hát most bejöhethet.

Bement.

Apa ágya mellett volt a Gabi ágyacskája. Csak éppen annyi távolság volt a kettő között, hogy apa a saját ágyához férhessen. A Gabi ágya mellett, egy széken, sok-sok üveg, mindenféle színes üveg, meg kanál, meg kockacukor, meg citrom, meg tiszta zsebkendő.

Anya is benn volt a szobában és símogatta a Gabi fejét.

Gabi mosolyogva fogadta őt és intett neki, hogy jöjjön egészen közel hozzá. Odament. Most látta csak, hogy a Gabi arca nagyon piros. Egészen olyan, mint akkor este volt, amikor a Játszótérről hazajöttek. Az ajka meg nagyon száraz és meg van repedezve. Soha nem volt ilyen a Gabi ajka! Ez hát a — betegség? Ez a — tüdőgyulladás?

Gabi türelmetlenül intett neki, hogy jöjjön egészen közel hozzá. Anya most valami kendőt mártott be a mosdótálba és azt csavargatta ki. Senki nem volt az ágy mellett. Gabi megfogta az ő kezét: soha nem volt ilyen forró a Gabi keze, szinte égették az ujjai. Aztán fölemelkedett kissé az ágyban és gyorsan a fülébe súgta:

— Hozd be a gumipuskámat... De úgy, hogy anyáék meg ne lássák!
Nem tudta, hogy mit csináljon? Nem tudta, hogy mit akarhat Gabi azzal a gumipuskával, amit a mult héten talált az utcán és aminek úgy megörült, pedig nem is tudott bánni vele. Ő már el is felejtette a gumipuskát, mert Gabi eldugta. Csakhogy Gabi most olyan kérően nézett rá és olyan könnyes volt a szeme, hogy a gumipuskát mégis csak be kellene hozni!

— Mért nem beszélgettek? — szólalt meg Maris néni.

— Bandi, hozd be a képeskönyvemet!... Majd nézegetni fogjuk — mondta most Gabi és hunyorított a szemével.

Megértette. Csöndesen kiment a szobából és előkereste a gumipuskát. Gyorsan a zsebébe csúsztatta. Aztán a kezébe vette Gabi egyik képeskönyvét és indult visszafelé. Gabi olyan szépen kérte a gumipuskát, hogy be kell vinni neki. Be kell vinni, mert tüdőgyulladásra van, mert piros az arca, megrepedezett a szája és forró a keze.

Anya még mindig a kendőt csavargatta. Gyorsan odament a kis ágyhoz és jobb kezével Gabi felé nyújtotta a képeskönyvet, a ballal pedig titkon odaadta a gumipuskát. Gabi mohón kapott utána és gyorsan a párnája alá rejtette. Aztán hálálkodva nézett rá.

Egyszerre csak Gabi nagyon elkezdett köhögni. Még pirosabb, szinte kék lett az arca, a halántékán vastagon kidagadtak az erek, a szeme tele lett könnyel és egész kis teste rángatózott. Anya gyorsan Gabihoz szaladt. Maris néni pedig kiküldte őt a szobából:

— Menj ki, Bandi!... Gabi nagyon beteg, nem nézheti most a képeskönyvet. Hát csak erigy tovább játszani...

5.

Ezen az estén, az ágyban, sokáig járt az eszében a gumipuska. Mit akart Gabi azzal? És hátha azért köhögött olyan nagyon, mert ő odaadta neki? Persze, Gabi a gumipuskát a párnája alá dugta és az nyomta a hátát: azért kellett köhögnie!

Didergett az ágyban, mert hiába bűjt a takaró alá és hiába húnyta le erősen a szemét: mindig Gabit látta maga előtt. A nagyon piros arcát, a kicserepesedett ajkát, a kidagadt ereit, a könnyes szemét. És mintha a Gabi forró ujjai még most is égették volna a kezét.

Hát — ilyen az, ha valaki beteg? Milyen rossz is lehet az! Milyen könnyes volt a Gabi szeme, amikor olyan csúnyán köhögött. Betegség — mégis csak van. És a doktor bácsi most azért jár ide Gabihoz... Hát akkor mégse minden játék és mégsem történik minden csak azért, hogy a nagyok becsapják a kisgyereket. Gabi beteg: komolyan és igazán. De hát honnan lehet megtudni, hogy mi van igazán és mi van csak azért, hogy neki komédiázzanak?!

Jó, jó, betegség: az van, de halál: — az nincsen! Mert akkor nem volnának olyan jókedvűek, olyan vidámak az emberek, ha biztosan tudnák, hogy ők is meg fognak halni. Előre búsulnának a saját halálukon, ha a más halála nem is fájna nekik. A halál az csak játék, a temetés is játék! Betegség van, de halál nincsen! Mert ha halál is volna, akkor mindig sírnának az emberek. Vagy csak azért nem sírnak, mert tudják, hogy a halál után a mennyország következik?

Halál — betegség — betegség — halál —: így nehezen lehet elaludni.

Ráadásul itt van a tavaszi szél kintornája, amint az ablak mögött nyöszörög és itt vannak az öreg bútorok, amint pattognak az éjszakában.. És Maris néni sincs itt, mert Gabi mellett virraszt. Gabi mellett, akinek piros az arca, lázas az ajka, forró a keze, könnyes a szeme és aki, szegény, nagyon csúnyán köhög...

6.

Rossz éjszakákon jól a paplan alá kell bújni és befűrni a fejet a párnák közé, hogy ne hallja az éj végtelen, fájdalmas síránkozását.

A nagy falióra vidáman ketyeg, mintha azt muzsikálná neki:

— A-lud-ni... a-lud-ni...

Ő az egyetlen vigasztaló, az egyetlen jóbarát az éjszaka halálos esőndjében, amelyben millió élet végtelen siráma fuldoklik a fekete takaró alatt...

Erdődy Elek.

A RÓMAI HOLDHOZ.

Róma fölött kék tenger-éj,
Aranyhajó a holdkaréj.
Allok didergős éj-időn
A síma, néma háztetőn.
Körülsuhog nagy köpenyem,
Nemes birétum fejemen.
Kezemben zörgő olvasó,
Az ajkamon zsolozsmaszó.
De most a hold varázsa von
S a holdat így szólomgatom:

Te méla mécs imám felett,
Öreg barát, köszöntelek.
Két szarvad kétfelé mutat
S én követem a két utat.
Az egyik égfelé suhint —
Ó minden, minden arra int!
Tán odalel kis árva szóm,
Meleg még tőle olvasóm.
De most a másik szarvadon
Az északot találgatom.
Fenn északon most zúg a szél,
Mutatja már fogát a tél.
De jó fészek a kicsi ház,
A kályhában piros parázs.
A téa lágyan duruzsol,
Sült krumpli hív a hamuból,
S az izzadt két ablak közül

Kövér szalonna is kerül.
(A Mária néni ölt minap:
— Mondok, jó lesz az úrfinak.)
Asztalhoz ülnek csendesen,
Az én négy szép legédesem.

És meg sem hült a téa még,
Előkerül a könyv, a kép
S fölhajolva követik
Távoli lábam lépteit.
Aztán kinyíl a zongora
És fölremeg Solvejg dala.
Zsong, zsong a gazdag mély zene,
Mintha idáig zengene.
Ó mintha most is hallanám
És melegedném dallamán.
Míg Róma holdját zengetem,
Lám, szívem így melengetem.
S egy drága napra gondolok —
(Siettésetek angyalok!)Amidőn kis-gyerek fejem
Anyám ölébe ejthetem.
És elkezdem mesélni majd
(Mint vén hajós a régi bajt):
Hogy melegedtem egykor én
Rómának őszi éjjelén
Szent Pantaleon tetején.

Sík Sándor.